

УДК 655.535.28

Оксана Петренко,
старший науковий співробітник
відділу державної стандартизації
Книжкової палати України

Дотримання положень нормативних документів суб'єктами видавничої справи: аналітичний огляд книжкових видань за 2013 рік

Упродовж 2013 року відділ державної стандартизації Книжкової палати України здійснював перегляд видань щодо дотримання видавцями положень чинного законодавства, національних стандартів та інших нормативних документів, що регламентують видавниче оформлення книг і брошур.

Основними стандартами, які мають використовувати видавці у своїй практичній діяльності, є такі: ДСТУ 4861:2007 "Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості", що визначає склад, послідовність подання й розміщення вихідних відомостей у виданнях; ДСТУ 3017—95 "Видання. Основні види. Терміни та визначення", за якими визначають види видань; ДСТУ 3814:2013 "Інформація та документація. Міжнародна стандартна нумерація книг", який містить положення щодо подання та розміщення ISBN у виданнях, та "Інструкція про порядок надання Міжнародного стандартного номера книги в Україні (ISBN)"; ДСТУ 7342:2013 "Інформація та документація. Видавничі анотації. Правила складання та подання у виданнях".

Ці стандарти поширюються на видавничу продукцію й установлюють положення щодо:

- термінів і визначень понять основних видів видань;
- складу, послідовності та місця розміщення вихідних відомостей у книжкових, нотних, періодичних, продовжуваних й аркушевих виданнях;
- проставлення універсального ідентифікаційного номера — ISBN на книгах і брошурах;
- змісту, побудови та оформлення тексту анотації, яку наводять у виданнях.

Положення зазначених вище стандартів є обов'язковими для суб'єктів видавничої справи незалежно від форм власності та видів діяльності.

У 2013 році фахівцями Книжкової палати України було переглянуто та проаналізовано оформлення вихідних відомостей майже у двадцяти тисячах примірників неперіодичних видань, випущених 1665-ма видавництвами і видавничими організаціями щодо дотримання ними положень законодавчих і нормативних документів. За результатами аналізування документального потоку обов'язкових примірників можна зробити висновок, що тільки половина видавців видає книги без грубих помилок в оформленні вихідних відомостей. До них можна віднести таких видавців: ТОВ ВЦ "Академія", ТОВ "Академвидав", ТОВ "Видавництво "Астропринт", ДП "Веселка", ТОВ "Видавництво "Генега", ТОВ ТО "Гімназія", ДП "Державна картографічна фабрика", Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна, Донбаська державна маши-

нобудівна академія, ТОВ "Видавництво "Знання України", ТОВ Фірма "ЛІОН", ННЦ "Інститут аграрної економіки", Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Книжкова палата України, Київський національний торговельно-економічний університет, Київський національний університет технологій та дизайну, ПП Коваленко А. Г., ТОВ "ЛПС ЛТД", Миколаївський університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, Національний авіаційний університет, ПП "Нова книга", ВАТ "Патент", ТОВ "Прес-Експрес", ТОВ "Редакції газет гуманітарного циклу", ДП "Світ", СПД-ФО Супрун В. П., ТОВ "Видавничо-торговий дім "Університетська книга", Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут", ТОВ "Видавництво "Шкільний світ" тощо.

До уваги широкого загалу пропонується огляд найпоширеніших помилок в оформленні вихідних відомостей, зафіксованих у книжкових виданнях у 2013 році. Аналіз засвідчив, що є чимало видавців, які неправильно оформлюють надзаголовкові, підзаголовкові, вихідні та випускні дані. Трапляються видання, в яких неправильно визначено шифр зберігання, з помилками подано макет анотованої каталожної картки, Міжнародний стандартний номер книги (ISBN) та знак охорони авторського права (©).

Типовим прикладом неналежного оформлення вихідних відомостей є видання правозахисної громадської організації "Донецький Меморіал". Так, у виданнях, присвячених діяльності цієї організації, допущено багато помилок. Прикладом, у "книзі-перекрутці" "*Звіт до Універсального періодичного огляду ООН "Донецького Меморіалу"*" на титульній сторінці англійською мовою не подано надзаголовкові дані, хоча книга двомовна. У виданні "*Prisoners' Rights in Ukraine — 2011*" на титульній сторінці у надзаголовкових даних немає найменування організації (в офіційно встановленій формі), від імені чи за участі якої випущено видання.

У деяких серійних виданнях видавці не наводять на титульній сторінці відомості про назву серії та рік її заснування або розміщують ці відомості в неналежному місці, тоді як їх треба наводити у надзаголовкових даних. Наприклад, ТОВ "Майстер-клас" у виданні *Гузєєва Н. А. "Божественний Новий рік"*, що вийшло в серії "Книга Нового року", у надзаголовкових даних не зазначає відомості про цю серію; на титульній сторінці видання *Чуковський К. І. "Мийдодір"* перед назвою серії "Діточкам" не подає слово "Серія". ТОВ "ЕГМОНТ УКРАЇНА" у виданнях серії "Книжки для дитячого читання" допустило низку помилок. Так, на контртитуллі видання "*Робін Гуд*" відомості про серію пода-

но в неналежному місці; у книжці "Льодовиковий період 4. Континентальний дрейф" не зазначено рік заснування серії.

Подібні помилки допускають, зокрема, й такі видавці: ТОВ "Видавництво "Аргумент Принт", ДП з іноземними інвестиціями "Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", ТОВ "ВГ "Основа", ТОВ "Видавництво "Пегас", ТОВ "Побутелектротехніка", ПП "АА ТАНДЕМ", ПрАТ "Українська прес-група".

Трапляються помилки й у розміщенні відомостей про автора (-ів) видання. Так, відомості про автора деякі видавці розміщують на титульній сторінці під назвою видання, хоча згідно з ДСТУ 4861 імена одного, двох, трьох авторів треба подавати над його назвою. Якщо ж авторів чотири і більше, їхні імена потрібно розміщувати у верхній частині звороту титульного аркуша після слів "Автори" чи "Авторський колектив".

Наприклад, ТОВ "ВКФ "БАО" у виданні Дьоміна О. О. "Я вчуся вдома читати, писати, рахувати, малювати" взагалі не подає на титульній сторінці імені автора, а зазначає його тільки на останній сторінці та ще й після випускних даних; ПП "Новий світ — 2000" у виданні "Екологія: основи екології" на титульній сторінці подає відомості більше ніж про трьох авторів; КП "Східний видавничий дім" у виданні "Crisis management and conflict prevention in Eastern Europe and the Balkans: lessons for Ukraine—EU cooperation" відомості про авторів подає в неналежному місці — у розділі "Зміст"; Академія внутрішніх військ МВС України у виданні Чирва Ю. Є., Краснокутська Н. С., Жарко І. В. "Менеджмент підприємств ресторанного господарства" відомості про трьох авторів зазначає на звороті титульного аркуша, а не на титульній сторінці.

Іноді видавці допускають розбіжності у наведенні однакових відомостей, розміщених у різних місцях видання, що суперечить положенням ДСТУ 4861. Наприклад, Київський національний лінгвістичний університет у виданні Бабенко С. А., Мариненко П. І., Самофалова Н. В. "Іспанська мова" допустив розбіжності у наведенні відомостей про авторів, розміщених на титульній сторінці, в макеті анотованої каталожної картки та у надвипускних даних. Зазначені помилки трапляються й у таких видавців: ТОВ "ВТЦ "Гамалія", ДП "Всеукраїнське багатопрофільне видавництво "Камеяр", Державне підприємство "Видавництво і друкарня "ТАВРИДА", ПП "Видавництво "Фенікс".

Зрідка видавці допускають розбіжності й у наведенні назви видання. Приміром, приватне комерційне підприємство "Еллада S" у виданні, присвяченому 50-річчю Сумської центральної районної клінічної лікарні, назву зазначило порізно: на палітурці — "Сумській ЦРКЛ 50! День нинішній", на титулі — "Це має бути сучасна лікарня, яка відповідатиме всім європейським стандартам. Сумській центральній районній клінічній лікарні — 50. 1963—2013. День нинішній", а в макеті анотованої каталожної картки — "Сумській центральній районній клінічній лікарні — 50. День нинішній. 1963—2013 р.". Хмельницький державний центр науки, інновацій та інформатизації у виданні Бирюкова М. В. "Мое обнаженное сердце..." на титульній сторінці назву видання зазначив нечітко, без виокремлення за допомогою засобів вирізнення (шрифтом, фарбою тощо).

Доволі часто на титульній сторінці у підзаголовкових даних деякі видавці не подають відомості, що пояснюють чи доповнюють назву видання; вид видання за характером інформації та його літературний жанр; відомості про затвердження видання як підручника чи навчального посібника та про загальну кількість томів (книг, частин), на яку розраховано багатотомне видання; у виданнях для дітей не подають відомості про читацьку адресу із зазначенням вікової категорії читачів.

Наприклад, ТОВ "Видавництво "Фоліо" у виданні "Листи українських гетьманів" не подає підзаголовкові дані, що пояснюють чи доповнюють назву. Приватне підприємство фірма "Айлес" у виданні для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку Золочевська О. І. "Мир вокруг нас" на титульній сторінці у підзаголовкових даних не зазначає відомості про читацьку адресу. ПП "Видавництво "Доля" у виданні Куликов В. А. "День" не наводить відомості про літературний жанр видання, а саме — "Поезія".

Дуже поширеною помилкою є ненаведення відомостей про затвердження видання як підручника або навчального посібника. Так, приміром, Національний університет державної податкової служби України у виданні Терещенко В. І., Терещенко О. В., Малинський І. Й. "Атлетична гімнастика" на титульній сторінці у підзаголовкових даних зазначає вид видання за характером інформації як "Навчальний посібник", але при цьому не подає інформацію про затвердження чи рекомендації його Міністерством освіти і науки України. Іноді видавці подають інформацію про затвердження видання як навчального посібника у неналежному місці, наприклад, на звороті титульного аркуша, хоча її потрібно розміщувати на титульній сторінці у підзаголовкових даних. Таку помилку допущено ТОВ "Побутелектротехніка" у виданні Пилипчатина Л. М. "Основи правознавства"; ТОВ "Аграр Медіа Груп" у виданні Назаренко І. І., Берник, І. М. "Основи проектування і конструювання машин та обладнання переробних виробництв"; СПД-ФО Співак В. Л. у виданні Нестерова О. І. "Світова література"; Запорізьким національним університетом у виданні Богдановська Н. В., Кальонова, І. В. "Основи лікарсько-педагогічного контролю" та інші.

Низка видавців відомості про укладачів на титульній сторінці подає у неналежному місці — перед назвою видання, тобто як відомості про авторів, а потрібно — під назвою видання, зазначаючи відомості про характер виконаної ними роботи ("Уклад", "Укладач" тощо) перед їхніми іменами. Приміром, ТОВ "ВКФ "БАО" у виданні "Вошебная книга раскрасок с загадками и прописями" на титульній сторінці у підзаголовкових даних помилково подає такі відомості: "Автор-составитель Завязкин О. В.", хоча потрібно було зазначити: "Составитель Завязкин О. В.", оскільки, якщо Завязкін О. В. є й автором цієї книги, його ім'я має бути зазначено над назвою книги. Інший видавець, СПД-ФО Співак Т. К., у виданні "Позакласне читання" на титульній сторінці у підзаголовкових даних перед іменем укладача (Гордієнко Н. М.) не зазначила відомості про характер виконаної ним роботи (наприклад, "Укладач", "Уклала").

У більшості багатотомних видань у підзаголовкових даних видавці не наводять відомості про загальну кількість томів, на яку розраховані ці видання. Так, ТОВ "ВД "Освіта" у виданні, випущеному в кількох частинах, а саме Ващуленко М. С., Дубовик С. Г. "Зошит для оцінювання навчальних досягнень з української мови", на першій сторінці обкладинки у підзаголовкових даних зазначило тільки порядковий номер окремої частини, а відомостей про загальну кількість частин цього видання немає. ТОВ "Поліграфцентр "Ліра" у багатотомному виданні "День сказки" не тільки не зазначило на титульній сторінці загальну кількість томів, а й не подало порядковий номер тому в кожному з них.

Багато помилок допускають видавці й у вихідних даних, які мають містити інформацію про те, де, ким і коли випущено книгу, а саме: місце випуску видання, найменування (ім'я) видавця та рік випуску видання. Деякі видавці не подають або неправильно зазначають місце випуску, не наводять відомості про найменування (ім'я) видавця та рік випуску видання, наводять незареєстровані назви або ж взагалі не наводять вихідні дані.

Наприклад, ТОВ "Видавництво "Ранок" у ряді книжок серії "Конструктор уроку" на їхніх титульних сторінках не подає вихідні дані. ТОВ "Літера ЛТД" у виданні *Лісняк І. І. "Фриволіте"* на титульній сторінці у вихідних даних не зазначило місце випуску видання. Згадана помилка є поширеною серед видавців.

ТОВ НВП "Інформаційні системи" у вихідних відомостях майже усіх книжок не подає своє найменування. Національний університет фізичного виховання і спорту України зазначає найменування видавця, яке не зареєстроване у Державному комітеті телебачення і радіомовлення України, а саме: "Олімпійська література", тоді як має бути саме назва університету. ПП ПВД "Твердиня" у вихідних даних видань замість свого найменування наводить видавничу марку. Порушення, про які згадувалося, суперечать положенням законодавчих і нормативних документів та унеможливають ідентифікацію видавців, а також державну бібліографічну реєстрацію видань, яку здійснює Книжкова палата України. У виданнях видавці мають наводити свої найменування (імена, якщо видавець є фізичною особою) саме в тій формі, як їх зареєстровано та внесено у Державний реєстр суб'єктів видавничої справи.

Деякі видавці у вихідних відомостях не зазначають також рік випуску видання. До них належать: ТОВ "Видавництво "Аргумент Принт", ТОВ "ЕГМОНТ УКРАЇНА", ТОВ "Літера ЛТД", ТОВ "Майстер-клас", ТОВ "Видавництво "Навчальна книга — Богдан", ЗАТ "Національний книжковий проект", Національний університет фізичного виховання і спорту України, "Редакція газети "Підручники і посібники", Харківський державний університет харчування та торгівлі.

Є випадки, коли видавці не проставляють шифр зберігання видання (класифікаційні індекси УДК, ББК та авторський знак), розміщують його в неналежному місці та не у повному обсязі або не в установленій стандарті послідовності. Приміром, ТОВ "Лілея НВ" у виданні *Юрків В. "Святий вечір"* на звороті титульного аркуша взагалі не подає шифр зберігання видання; ПП "Видавництво "Фенікс" у виданні *Томілович Л. "Історичні садиби Житомирської області"* шифр зберігання подає в неналежному місці; ПП "ТЕС" у виданні *Улибіна В. О. "Міжнародні економічні відносини"* на звороті титульного аркуша шифр зберігання подає не в установленій стандарті послідовності.

Доволі часто трапляється, що видавці подають шифр зберігання видання з неправильно визначеними класифікаційними індексами або авторськими знаками. Так, ТОВ "Видавничий дім "АМФОРА" у виданні *М. де Сервантес Сааведра "Дон Кіхот"* на звороті титульного аркуша в шифрі зберігання подає неправильно визначені класифікаційні індекси УДК і ББК; Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна у виданні з двома авторами *Єльцов С. В., Водозляка Н. О. "Практикум з фізичної та колоїдної хімії"* на звороті титульного аркуша в шифрі зберігання видання подає неправильно визначений авторський знак. Таку саму помилку допущено видавцем "Мале НВП "Світлофор" у виданні *"Правила та безпека дорожнього руху"*. ФОП Рогольська І. О. у виданні *Коноваленко І. "Невидиме листя"* між літерою та першою цифрою авторського знака помилково наводить дефіс, який проставляють тільки у випадках, коли літера (З, І, О, Ч) схожа на цифру. І навпаки, ТОВ "Факт" у виданні *Опарин А. А. "Ефес: город Артемиди и апостолов"* у авторському знаку не подає дефіс після літери О.

Переважає більшість видавців неправильно оформлює макет анотованої каталожної картки (далі — макет картки), що є основою для створення бібліографічного повідомлення про видання в різноманітних інформаційних базах даних. Поширеними помилками в оформленні та розміщенні маке-

та картки є такі: порушення установлених стандартом розмірів (59 мм заввишки та 108 мм завширшки) та кеглів шрифтів, складання бібліографічного опису без дотримання положень ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "СІБВС. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання", а також розміщення його в неналежному місці.

Приміром, ДП "Всеукраїнське спеціалізоване видавництво "Світ" у навчальному виданні польською мовою *Jaroszenko O., Wojko W. "Przyrodoznawstwo"* макет картки помилково подає українською мовою, а потрібно польською, тобто мовою тексту видання. ТОВ з іноземною інвестицією "АДЕФ-Україна" у виданні *Глушенко К. О., Глушенко О. В. "Світ нmaxis"* макет картки розміщує в неналежному місці; ТОВ "Акцент ПП" у виданні *Гулак К. М. "Учительський літопис ХХ століття"* подає макет картки з порушенням структури (без класифікаційних індексів УДК і ББК) та формату — його розміри не відповідають вимогам ДСТУ 4861.

ТОВ "Віжн Юкрейн" в англійському виданні *"Travel in Ukraine"* подає макет картки без анотації та класифікаційних індексів УДК і ББК, крім того, бібліографічний опис у ньому складено з порушеннями ДСТУ ГОСТ 7.1.

СПД-ФО Балюк І. Б. у низці своїх видань подає макети карток без зазначення Міжнародного стандартного номера книги (ISBN) та авторських знаків (©). Подібно до цього видавця допускає помилки й ПП "Видавництво Валерія Падяка" — подає макети карток без зазначення ISBN та класифікаційних індексів УДК і ББК.

Не дотримуються положень чинних нормативних документів під час складання макета картки й такі видавці: ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", ПП Жовтий О. О., ТОВ ВЦ "Кафедра", ДП з іноземними інвестиціями "Книжковий клуб "Клуб сімейного дозвілля", ФОП Лозовий В. М., ТОВ "Нілан ЛТД", Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва.

Варто зазначити, що чимало помилок виявлено у наведенні Міжнародного стандартного номера книги — ISBN, що ідентифікує та супроводжує видання впродовж усього часу його існування. Це такі помилки: між аббревіатурою і цифровими групами замість проміжку наведено позначку "№", дефіс або двокрапку; неправильно зазначено префікс GS1—"978"; з помилками подано цифровий блок, який ідентифікує Україну (Україні надано ідентифікатори "966" та "617") або видавця; кількість цифр і цифрових груп не відповідає положенням ДСТУ 3814: ISBN має складатися з 13 цифр, розділених на п'ять груп; у багатотомних і серійних виданнях помилково подано один ISBN, тоді як треба два; ISBN не подано як самостійний елемент у лівому нижньому куті звороту титульного аркуша.

Наприклад, Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича майже в усіх виданнях не подає ISBN. Видавець ФОП Грінь Д. С. у половині своїх видань номер ISBN наводить у неналежному місці. ПП "Видавництво "Доля" у виданні *Соцькова Л. М. "Управление ландшафтами"* подає ISBN, в якому між аббревіатурою та цифровими групами замість проміжку наведено двокрапку; ПП "Підприємство "Фенікс" у виданні *"Курганы скифской знати в западном Крыму"* подає ISBN, в якому між аббревіатурою та цифровими групами замість проміжку наведено дефіс; Хмельницький університет управління та права у виданні *Гричук В. К. "Філософсько-правове розуміння відповідальності людини"* наводить ISBN, в якому між аббревіатурою та цифровою частиною замість проміжку подано позначку "№".

Інші видавці під час наведення ISBN порушують положення нормативних документів щодо загальної кількості цифр у номері (має бути 13) і цифрових груп (має бути 5). Приміром, ПМП "Промінь" у виданні *"Скарбниця казок світу"* замість п'яти груп подає чотири (наведено: ISBN 966-

7991-45-8). ТОВ ВПК "Експрес-Поліграф" у виданні *Алексєва Г. П. "На Замковій горі"* замість тринадцяти цифр подає чотирнадцять (наведено: ISBN 978-966-2530-34-36). Як наслідок, подані у виданнях ISBN стають непридатними для використання.

Поширеною помилкою видавців є наведення в багатомних, серійних і перекладних виданнях тільки одного ISBN, тоді як потрібно наводити два: ISBN багатотомного чи серійного видання загалом та ISBN окремого тому чи окремої книги, що є складником багатотомного або серійного видання; ISBN перекладу та ISBN оригіналу. Наприклад, ТОВ УВЦ "Школяр" у виданні "Робочий зошит з біології", що складається з двох частин, подає один ISBN. Так само один ISBN подають РТ МКФ "Християнське життя" у перекладному виданні "Полум'яні серця" і ТОВ "Видавництво "Урбіно" у виданнях серії "Прикольна книжка". І таких прикладів неправильного подання ISBN у книжкових виданнях чимало.

Ряд видавців допускають порушення й під час наведення знака охорони авторського права (©). Цей знак, що є елементом вихідних відомостей видання, сповіщає про наявність у фізичних і юридичних осіб авторського права на твір. Поширеними помилками, які допускають видавці під час подання знака охорони авторського права, є такі: замість латинської літери "С" у колі подано інші літери, немає року першої публікації твору, перед іменем упорядника не зазначено характер виконаної ним роботи; у повторних виданнях (перевиданнях) не наведено © першого видання; не зазначено відомості про зміни, якщо видання було доповнено чи перероблено.

Так, Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка у виданні *Словських У. О. "Конституційне право України"* знак охорони авторського права подав у неналежному місці, тоді як його потрібно розміщувати у правому нижньому куті звороту титульного аркуша; ПП "Видавництво "Норма" у виданні *Васянович Г. П. "Байки, мініатюри"* у знаку охорони авторського права не подає символ "©"; видавництво Спілки письменників України "Український письменник" у перекладному виданні *Майрінк Г. "Голем"* не подає знак охорони авторського права оригінального видання. ПП "Посвіт" у виданні *"Народно-інструментальне мистецтво на зламі ХХ—ХХІ століть"* у знаку охорони авторського права поряд з іменами укладачів не зазначило відомості про характер виконаної ними роботи, а саме: "укладання". Таку саму помилку допущено ТОВ "Конус" у виданні *"Защита прав потребителей"*; крім того, у знаку охорони авторського права не зазначено рік першої публікації твору. Підприємство "Видавництво Українського Католицького Університету" у своїх виданнях часто порушує послідовність подання елементів знака охорони авторського права, а саме: знак ©, ім'я (найменування) особи, що має авторське право на твір, та рік першої публікації твору.

У надвиpusкних даних, які зазвичай розміщують на останній сторінці видання, деякі видавці не наводять або неправильно визначають вид видання за цільовим призначенням (за ДСТУ 3017 це: наукове, науково-популярне, навчальне, довідкове, літературно-художнє видання тощо); не зазначають відомості про назву серії перед назвою видання, якщо воно виходить у складі серії; не подають у повній формі ім'я автора (-ів) чи укладача (-ів); не виокремлюють за допомогою засобів вирізнення їхні прізвища. Наприклад, ТОВ "Одисей" у надвиpusкних даних видань серії "Закони України" не зазначає відомості про вид видання за цільовим призначенням та не подає відомості про назву серії. ТОВ "Юрінком Інтер" у надвиpusкних даних видань серії "Законодавство" неправильно визначило та подало вид цих видань за цільовим призначенням, а також не наведено підзаго-

ловкові дані, які потрібно розміщувати під відомостями про назву. А такий видавець, як ПрАТ "Українська прес-група" у виданнях серії "Броньбійна публіцистика" взагалі не розміщує надвиpusкних даних.

Поширеними помилками видавців під час наведення у надвиpusкних даних відомостей про авторів є такі: прізвища авторів не виокремлено за допомогою засобів вирізнення (шрифтом чи фарбою), порушено послідовність наведення імен авторів (прізвище, ім'я та по батькові) або відомості про авторів подано не у повній формі. Наприклад, ТОВ ЛП "Медіа" у виданні *Мідянка П. "40 сонетів і гербарій"* допустило усі згадані вище помилки. КП "Педагогічна думка" у виданні *Тищенко В. В., Данилавічутє Е. А., Трофименко Л. І. "Українська мова"* у надвиpusкних даних відомості про авторів не зазначило зовсім, хоча на титульній сторінці їх наведено.

Ще однією поширеною помилкою, яку допускають видавці під час наведення відомостей про авторів у виданнях, що містять колективну працю, є наведення відомостей більше ніж про трьох авторів. Найчастіше таку помилку допускають видавництва вищих навчальних закладів, а саме: Європейський інститут державного управління та аудиту, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Київський національний торговельно-економічний університет, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут", Криворізький національний університет, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, Національний авіаційний університет, Національний університет водного господарства та природокористування, Національний університет державної податкової служби України, Університет банківської справи, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна та інші.

Більшість видавців допускають помилки у наведенні надвиpusкних даних під час оформлення іншомовних видань. Так, у книгах, надрукованих іншою, крім української, мовою, на останній сторінці видавці не наводять відомості про мову тексту видання та не подають додатково анотацію українською мовою, хоча в Законі України "Про видавничу справу" (ст. 23) зазначено: "Всі книжкові видання, незалежно від мови основного тексту, повинні мати обов'язкову анотацію та вихідні бібліографічні відомості державною мовою". Наприклад, не подає анотацію українською мовою ТОВ "Видавничий дім Дмитра Бурого" у виданні *Доля М. "Византийская жатва"*, а також такі видавці, як: ВД "АРІАЛ", ТОВ "ВКФ "БАО", ПП "Видавництво "Доля", ТОВ "Видавництво "Логос", ТОВ "Друкарня "Мадрид", Українська державна академія залізничного транспорту. А ПП "Фірма "Айлес" у виданнях серії "Детский мир", надрукованих російською мовою, не подає ані відомості про мову тексту видання, ані анотацію українською мовою.

Видавець ТОВ "Журнал "Радуга" на останніх сторінках майже всіх своїх російськомовних видань надвиpusкні дані та випускні дані наводить не українською, а російською мовою. Такі самі помилки допускають зазначені нижче видавці: КП "Фірма "Бізнес-Інформ", ТОВ "Друкарня "Бізнес-поліграф", ФОП Грінь Д. С., ТОВ "Інститут прикладної психології "Гуманітарний центр", ФОП Маторін Б. І., ПП "Видавництво "Нове слово", ТОВ "Ноулідж НЦППРК", ФОП Пантюх Ю. Ф., ПП "Точка".

Порушують також видавці книжкових видань положення ДСТУ 4861 щодо складу та порядку наведення випускних даних. Низка видавців, а саме: ПГО "Донецький Меморіал", ТОВ "Літопис УПА", Державне підприємство "Видавництво і друкарня "ТАВРИДА", ТОВ "Тріада плюс", Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. К. Д. Ушинського — взагалі не наводять випуск-

ні дані, хоча за стандартом ці відомості є обов'язковими. Значна частина видавців подає випускні дані не у повному обсязі. Наприклад, МПП "Гражда" у складі випускних даних не наводить відомості про обсяг видання в умовних друкованих аркушах. Крім того, в деяких із видань немає відомостей про тираж та номер замовлення виготовлювача видавничої продукції. Не зазначає номер замовлення виготовлювача видавничої продукції й Інститут законодавства Верховної Ради України у виданні *"Будова української держави"*.

Але найбільше помилок у випускних даних пов'язано із ненаведенням відомостей про найменування та місцезнаходження видавця і виготовлювача видавничої продукції. Наприклад, Інститут економіки та прогнозування у випускних даних більшості своїх видань не подає відомості про повне найменування та місцезнаходження видавця й внесення його до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи. А такий видавець, як ТОВ "Видавництво "Навчальна книга — Богдан" майже у всіх виданнях не подає у складі випускних даних відомості про найменування й місцезнаходження виготовлювача видавничої продукції та внесення його до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи.

Не подають згадані вище відомості у деяких книгах й такі видавці, як: ПП "Артполіграфсервіс", ФОП Береза С. С., МПП "Букрек", Видавничий дім Іващенко, Дніпропетровська державна фінансова академія, ТОВ ВПК "Експрес-Поліграф", ТОВ "Лілея НВ", ЗАТ ВДФ "Прут Принт", Харківський приватний музей міської садиби, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

Для усунення помилок, які допускають видавці під час оформлення вихідних відомостей видань, фахівці відділу

державної стандартизації Книжкової палати України надають їм консультативну допомогу, а також складають та надсилають методичні листи з переліком допущених помилок і рекомендаціями щодо правильного подання й розміщення вихідних відомостей у книгах і брошурах, та надсилають разом із листами список основних правових і нормативних документів, які регламентують видавниче оформлення книжкових видань.

Систематичне дослідження стану дотримання положень чинного законодавства, національних стандартів та інших нормативних документів з видавничої справи щодо оформлення вихідних відомостей у книгах і брошурах дає підстави стверджувати, що більшість видавців відповідально ставляться до зауважень фахівців стосовно допущених ними помилок у виданнях і рекомендацій щодо їх виправлень та в подальшому випускають друковану продукцію майже без помилок. Це, зокрема, ТОВ Фірма "Асоль", Мале приватне виробничо-комерційне підприємство "ВМВ", ТОВ "Центр економічних досліджень і управлінського консультування "Консульт", Криворізький національний університет, ФОП Лисенко М. М., ФОП Нечипоренко С. О., ТОВ "Плюс 73", МПП "Таля", Тернопільський національний економічний університет, ПП Щербатих О. В.

Проте є й такі, які під час підготовки видань до друку не дотримуються положень законодавчих і нормативних документів із видавничої справи. Тому працівники відділу державної стандартизації Книжкової палати України планують і в подальшому надавати методичну допомогу видавцям для підвищення якості вітчизняної видавничої продукції.

Надійшла в редакцію 9 квітня 2014 року